СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ
Факултет „Производствен и търговски бизнес“
Катедра „Аграрна икономика“

МЕЖДУНАРОДНА
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Свищов, 4 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 35 години от създаването на катедра „Аграрна икономика“ и е част от научните форуми, отбелязващи 83 годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2019

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:
Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов
Председател:
Доц. д-р Марина Николова – Ръководител катедра „Аграрна икономика“
Членове:
Доц. д-р Маруся Линкова
Доц. д-р Виолета Блажева
Доц. д-р Наталия Неделчева
Гл. ас. д-р Радка Ненова
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
Ас. д-р Пламен Петров
Докторант Боряна Георгиева

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р ик. н. Сергей Горлов (Русия)
Членове:
Проф. д-р ик. н. Сергей Охрименко (Молдова)
Проф. д-р ик. н. Антонина Ряховская (Русия)
Проф. д-р Маджди Осман (Египет)
Проф. д-р Нидал Шабан (Ирак)
Проф. д-р Dragan Petrovic (Сърбия)
Проф. д-р Sonja Jovanovic (Сърбия)
Доц. д-р Йоана Панагорец (Румъния)
Доц. д-р Марина Николова (България)
Доц. д-р Маруся Линкова (България)
Доц. д-р Bahodirjon Nosirov (Узбекистан)
Доц. д-р Ziyoydin Israilov (Узбекистан)

Научен секретар:
Доц. д-р Маруся Линкова
Технически секретар – Мария Чонова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1762-3

СЪДЪРЖАНИЕ

Доц. д-р Марина Николова, Доц. д-р Маруся Линкова
ТРИДЕСЕТ И ПЕТ ГОДИНИ КАТЕДРА
“АГРАРНА ИКОНОМИКА”.....7

Организация и управление на инвестициите и иновациите в агросектора

Профессор, доктор экономических наук Ряховская Антонина Николаевна
СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО РОССИИ: ВОЗМОЖНОСТИ
ДЛЯ ОПЕРЕЖАЮЩЕГО РАЗВИТИЯ.....25

Doctor of Science, Professor Sergei Mihajlovic Gorlov, Gorshenin Alexander Yuryevich, Assistant professor, Syromyatnikov Denis Aleksandrovich
МЕТОДОЛОГИЯ АНАЛИЗА ПРОБЛЕМ УПРАВЛЕНИЯ
РАЗВИТИЕМ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА 40

Dr. Abduaziz Abduvasikov, Dr. Bahodirjon Nosirov
THE EVOLUTION OF AGRICULTURAL MARKETS
OF UZBEKISTAN 48

Доц. д-р Гена Велковска
ЕКОЛОГИЧНАТА ОЦЕНКА И ОЦЕНКАТА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ
ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА В КОНТЕКСТА
НА СТРОИТЕЛСТВОТО ВЪРХУ ЗЕМЕДЕЛСКИ ТЕРИТОРИИ.....56

Доц. д-р Искра Маринова Пантелеева
НАУЧНА И ИНОВАЦИОННА ПОЛИТИКА – НЯКОИ
СЪЩНОСТНИ АСПЕКТИ.....63

Доц. д-р Виолета Блажева
КРИЗИТЕ В АГРАРНИЯ СЕКТОР 70

Гл. ас. д-р Радка Ненова
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИНОВАЦИИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
ОТ ЧЕТВЪРТО ПОКОЛЕНИЕ 76

Гл. ас. д-р Елица Лазарова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛАГАНЕ ТЕОРИЯТА
НА ОГРАНИЧЕНИЯТА В АГРОБИЗНЕСА 82

Гл. ас. д-р Явор Станев
СЕЛСКОТО И ГОРСКОТО СТОПАНСТВО
В КРАЙДУНАВСКИЯ РЕГИОН 91

Гл. ас. д-р Милен Динков
ИНОВАЦИИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА КОНКУРЕНТНО
И ПРИОБЩАВАЩО ЗЕМЕДЕЛИЕ 97

Доктор по икономика Михаил Билев
ПРОБЛЕМИ И ВЪЗМОЖНОСИ ЗА РАЗВИТИЕ НА
ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ В БЪЛГАРИЯ 105

Докторант Валери Велковски
ПАРЦЕЛАРНИТЕ ПЛАНОВЕ И ТЯХНАТА РОЛЯ
В АГРОУСТРОЙСТВЕНИТЕ МЕРОПРИЯТИЯ 114

Студент Веселин Иванов
СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ РАЗВИТИЕТО
НА ФАМИЛНОТО ЗЕМЕДЕЛСКО СТОПАНСТВО 123

Предприемачески инициативи и възможности за диверсификация в агробизнеса

Доц. д-р Теодора Филипова
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ТЪРГОВСКИ
КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 133

Доц. д-р Христо Сирашки
ТВОРЧЕСТВОТО В ИНОВАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ 139

Доц. д-р Галина Тодорова
СЕЛСКОСТОПАНСКАТА АВИАЦИЯ-АКТИВЕН ПОМОЩНИК ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО В РЕГИОН ПЛЕВЕН 145

Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ПАЗАРА НА РАПИЦА 152

Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
ДОХОДИТЕ - НЕОБХОДИМОСТ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКА УСТОЙЧИВОСТ 158

Гл. ас. д-р Любка Илиева
ИЗСЛЕДВАНЕ ЗНАЧЕНИЕТО НА ТУРИЗМА ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 163

Гл. ас. д-р Венцислав Перков
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ЛОГИСТИЧНИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 170

Ас. д-р Любомира Тодорова
РЕЛАЦИЯ МЕЖДУ ЛОЗОВИТЕ НАСЪЖДЕНИЯ, ВИНОПРОИЗВОДСТВОТО И ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ 176

Ас. д-р Павлин Павлов
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА АЛТЕРНАТИВЕН ТУРИЗЪМ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 182

Финансово-счетоводни аспекти и социално застрахователна защита в селското стопанство

Проф. д-р Андрей Захариев, д-р по ик. Ивайло Маринов
БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ ПО ПЪТЯ НА РАСТЕЖА И КОНВЕРГЕНЦИЯТА – СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ И ОЦЕНКА 191

Проф. д-р Атанас Атанасов
ЗЕМЕДЕЛСКИЯТ СЧЕТОВОДЕН ОТЧЕТ КАТО НЕОБХОДИМА БАЗА ОТ ДАННИ ЗА ЦЕЛИТЕ НА СИСТЕМАТА ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА СЧЕТОВОДНА ИНФОРМАЦИЯ 200

Доц. д-р Иванка Димитрова, д-р Диана Янкова
СПЕЦИФИЧНИ ОСОБЕНОСТИ ПРИ КАЛКУЛИРАНЕТО И ОЦЕНКАТА НА ЗЕМЕДЕЛСКАТА ПРОДУКЦИЯ 208

Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
ПРОБЛЕМИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА КВОТИ ЗА ЕМИСИИ НА ПАРНИКОВИ ГАЗОВЕ.....216

Доц. д-р Диана Крумова
ВЪПРОСИ НА КОМПЮТЪРНОТО СЧЕТОВОДСТВО В СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 222

Доц. д-р Венцислав Вечев
ОСОБЕНОСТИ ПРИ ОЦЕНЯВАНЕТО НА ПРЕДОСТАВЕНИТЕ ОБЕЗПЕЧЕНИЯ ОТ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ В БАНКИТЕ.....228

Ас. д-р Пламен Петров
РОЛЯТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР В СИСТЕМАТА НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА.....235

Докторант Станислав Шишманов
ПЛАТЕЖНО ПОСРЕДНИЧЕСТВО НА ТЪРГОВСКИТЕ БАНКИ ПРИ УРЕЖДАНЕ НА ВЗАИМООТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ И ДЪРЖАВНИЯ И ОБЩИНСКИТЕ БЮДЖЕТИ.....241

Маркетинг, дистрибуция и търговия със селскостопански продукти

Доц. д-р Пенка Горанова
РЕКЛАМНА КАМПАНИЯ НА ФИРМА “ЖИТАРА” ООД.....251

Доц. д-р Марина Николова
СЪСТОЯНИЕ НА ПАЗАРА НА ЗЕМЕДЕЛСКИ ЗЕМИ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 261

Доц. д-р Симеонка Петрова
ВЛИЯНИЕ НА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА АГРАРНОТО
ПРОИЗВОДСТВО ВЪРХУ АСОРТИМЕНТНОТО
ПРЕДЛАГАНЕ 273

Доц. д-р Петранка Мидова
ПАЗАРЪТ НА СЛЪНЧОГЛЕДОВО ОЛИО – АНАЛИЗИ
И ПЕРСПЕКТИВИ.....281

Доц. д-р Маргарита Шопова
СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
НА ИЗПОЛЗВАНАТА ЗЕМЕДЕЛСКА ПЛОЩ.....289

Доц. д-р Красимира Славева
СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ ВЪВ ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ
НА БЪЛГАРИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ 296

Доц. д-р Любомир Любенов
СЕГМЕНТИРАНЕ ПАЗАРИТЕ НА ПЧЕЛЕН МЕД
В ОБЛАСТ РУСЕ.....304

Гл. ас. д-р Галя Георгиева
ВИДОВО МНОГООБРАЗИЕ НА БИОПРОДУКТИТЕ
В ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО 309

Доктор по икономика Георги Димитров
ПРИЛОЖЕНИЕ НА МЕТОДИТЕ ЗА БИЗНЕС ПРОГНОЗИРАНЕ
В АГРАРНИЯ СЕКТОР.....317

Докторант Александър Ангелов
УПРАВЛЕНИЕ НА ЗАПАСИТЕ ОТ ДОСТАВЧИЦИТЕ
ВЪВ ВЕРИГИТЕ НА ДОСТАВКА В СЕЛСКОТО
СТОПАНСТВО 330

Студент Надежда Беновска
ХАРАКТЕРИСТИКА НА ХИБРИДЕН СОРТ ЦАРЕВИЦА
КНЕЖА 509. НОВИТЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРОМЕНЯТ
ИКОНОМИКАТА 336

Информационни технологии в селското стопанство

Проф. д.ик.н Сергей Охрименко, доц. д-р Агоп Саркисян,
докторант Сергей Пянковский
ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРОЦЕСИТЕ
ПО УПРАВЛЕНИЕ НА ИЗВЪНРЕДНИ СИТУАЦИИ 347

Доц. д-р Светослав Илийчовски
АНАЛИЗ НА ДИГИТАЛНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ НА ЖЕНИТЕ
ПРЕДПРИЕМАЧИ В БЪЛГАРИЯ И АНГЛИЯ 354

Антоний Богданов
ИТ АВТОМАТИЗАЦИЯ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО.....360

Екологизация и устойчиво развитие на селското стопанство

Prof. DSc. Shaban Nidal, Dr. Erika Andenna Dr. Kadhum Eman,
Dr. Luay Tailah
AGRONOMISTS JOB DON'T REDUCE NATURAL RESOURCES
TO MEET TODAY'S NEEDS WITHOUT COMPROMISING
THE NEEDS OF FUTURE GENERATION.....369

Доц. д-р Минка Анастасова – Чопева
РАВНИЩЕ НА СОЦИАЛНАТА УСТОЙЧИВОСТ
В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО 378

Доц. д-р Тихомир Личев
ДЕМОГРАФСКИЯТ ВЗРИВ“ И ГЛОБАЛНИТЕ КЛИМАТИЧНИ
ПРОМЕНИ.....386

Албена Симеонова, Пепо Петров
БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ В БЪЛГАРИЯ - СЪЩНОСТ
И ПРОБЛЕМИ. САНКЦИИ, ДОБРИ ПРАКТИКИ
И ИНОВАЦИИ.....392

Гл. ас. д-р Емил Николов
ИНТЕГРИРАНЕ НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА
ОТГОВОРНОСТ В ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ.....403

Гл. ас. д-р Иван Маринов
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
В БЪЛГАРИЯ ЧРЕЗ ИМПЛЕМЕНТИРАНЕ
НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ 410

Гл. ас. д-р Десислава Алексиева
ИНТЕРЕСИ В УПРВЛЕНИЕТО.....417

Гл. ас. д-р Елена Йорданова
ЕКОЛОГИЧНА ОТГОВОРНОСТ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ 423

Докторант Валерия Николаева
ИНТЕЛИГЕНТНО ПО ОТНОШЕНИЕ НА КЛИМАТА
ПРОИЗВОДСТВО НА КАРТОФИ.....428

Магистър Галина Мирчева
БАЛАНС МЕЖДУ ПРИРОДО-ЕФЕКТИВНО И МОДЕРНО-
ТРАДИЦИОННО СТОПАНСТВО
(по примера на смесено животновъдно-растениевъдно стопанство
в с. Петърница, общ. Долни Дъбник, обл. Плевен) 437

Студент Анета Врайкова
БИОРАЗНООБРАЗИЕТО И ПРЕХОДА КЪМ ПО-ЕКОЛОГИЧНА
ИКОНОМИКА 444

Студенти Радой Йосифов и Анета Врайкова
АНАЛИЗ НА ПРЕДЛАГАНИТЕ БИОПРОДУКТИ
В ХРАНИТЕЛНА ВЕРИГА БИЛЛА БЪЛГАРИЯ 450

Правни, исторически и социално-културни бариери на общата селскостопанска политика в Европейския съюз

PhD. Associate Professor Panagoreț Ioana, PhD. Associate Professor Panagoreț Dragoș, PhD. Lecturer Panagoreț Andreea
FOOD SAFETY POLICIES AND STRATEGIES IN ROMANIA 461

К.э.н., старший преподаватель Елена Сергеевна Шараг
ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА РАЗВИТИЯ
АГРОСЕКТОРА УКРАИНЫ 472

Доц. д-р Маруся Линкова
ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ИМПЕРАТИВИ И ФЛУКТУАЦИИ
В РАЗВИТИЕТО НА АГРОБИЗНЕСА 478

Доц. д-р Ирена Емилова
ЗА СОЦИАЛНАТА РОЛЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ..486

Доц. д-р Николай Марков, доц. д-р Светослава Стойчева
НЕРАГЛАМЕНТИРАНИЯ ТРУД – СОЦИАЛЕН ДЪМПИНГ
В ЖИВОТНОВЪДСТВОТО.....491

Гл. ас. д-р Надежда Цветкова
ПРЕЗДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЕЙНОСТТА
НА ЗЕМЕДЕЛСКИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛ-ПЧЕЛАР 502

Мирослав Маринов
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ
КООПЕРАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ЗАСИЛЕНА
КОНКУРЕНЦИЯ.....507

Доктор Георги Ангелов
ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО И ВЪЗДЕЙСТВИЕТО
НА ПОДХОДА ЛИДЕР ВЪРХУ МЕСТНОТО РАЗВИТИЕ
ЗА ПЪРВИЯ ПРОГРАМЕН ПЕРИОД НА ПРСР (2007-2013).....513

Докторант Боряна Георгиева
ОСНОВНИ АСПЕКТИ И ПРОБЛЕМИ ПРИ ДЕФИНИРАНЕ
НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ.....522

Докторант Росен Коцев
НЯКОИ ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПРОБЛЕМИ НА СЕЛСКИТЕ
РАЙОНИ В КОНТЕКСТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 529

Докторант Елена Ташкова
ДЕЙНОСТИ В РЕГИОНА НА ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД/
ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА ДФ „ЗЕМЕДЕЛИЕ“ –
БЛАГОЕВГРАД 540

Докторант Цветан Марков
АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ОБЕКТИТЕ НА
ИНДУСТРИАЛНА СОБСТВЕНОСТ В БЪЛГАРИЯ 548

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

**СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО
И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО**

Свищов, 4 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 35 години от създаването на катедра „Аграрна икономика“ и е част от научните форуми, отбелязващи 83 годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

ISBN 978-954-23-1762-3

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

ИНОВАЦИИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА КОНКУРЕНТНО И ПРИОБЩАВАЩО ЗЕМЕДЕЛИЕ

Гл. ас. д-р Милен Динков,
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов

Резюме: *Иновациите са един от основните инструменти за преодоляване на предизвикателствата пред земеделието днес. Опитът показва, че те са основен фактор за увеличаване на производителността, а нарастващото търсене на храна все повече разчита на тях не само като предпоставка за повишаване на качеството на крайния продукт, но и за постигане на едно устойчиво производство в земеделието. От друга страна, иновациите водят и до преодоляване на различията между развиващите се и развитите страни и региони, което от своя страна води и до повишаване на конкурентоспособността на редица предизвикателни области.*

Ключови думи*: иновации, земеделие, производителност, конкурентоспособност, устойчиво производство*

Въведение

Иновациите играят ключова роля за подобряване на производителността в сектор земеделие. Те се изразяват в появата на нови идеи, технологии или процеси, които се възприемат както индивидуално, така и колективно. Ако се окажат успешни, те се разпространяват и в други области, където има необходимост от тях и намират бързо приложение.

Иновациите се определят като процес, при който личност или организация въвежда използването на нови или съществуващи продукти, процеси или форми на организация в обществото или икономика, с цел повишаване на ефикасността, конкурентоспособността и устойчивостта. Всичко това има за цел преодоляване на бъдещи кризи или за установяване на екологична устойчивост от една страна, а от друга, за постигане на икономическо развитие и устойчиво управление на природните ресурси. Процесът е сложен и много заинтересовани страни се намесват в него, поради което той не може да се осъществи самостоятелно. Тук възниква необходимостта от управление с помощта на ефективна иновационна система. Управлението работи с реалност, която е създадена от хората. (Наама, 1998)

Селскостопанската иновационна система включва подходяща институционална и икономическа среда, необходима за всички земеделски производители. Като други ключови елементи могат да се определят научните изследвания, консултантските услуги и ефективните организации на земеделските производители. Иновациите често се намират в основата на знания и традиционни системи, характерни за определен географски регион, а понякога се комбинират и с нови източници на знания, произтичащи от официалните системи за научни изследвания. Световната банка разглежда иновациите като процес, чрез който индивидите или организациите прилагат замисълът и производството на стоки и услуги, които са нови за тях, независимо дали са такива и за техните конкуренти, за тяхната страна или света. От друга страна, иновационната система бива определяна като мрежа от организации, фирми и лица, които се стремят да развиват нови продукти, процеси или форми на организация с цел да се възползват от тях икономически, като едновременно с това развиват и политики, които засягат тяхното поведение и изпълнение. (World Bank, United States of America, 2012)

Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) възприема дефиницията за иновация, която е заложена в Наръчника от Осло (Manuel d'Oslo 3e édition © OECD/EUROPEAN COMMUNITIES 2005), в който се посочва, че иновация е въвеждане на нов или значително подобрен продукт (стока или услуга) или процес, нов маркетингов метод или нов организационен метод в бизнес практиката или на работното място в организацията. В този смисъл, могат да бъдат разгледани следните четири вида иновации:

- Продуктова иновация – въвеждане на стока или услуга, която е нова или значително подобрена по отношение на нейните характеристики и предназначение. Това включва значителни подобрения в техническите спецификации, компоненти и материали, вграден софтуер, удобни приложения за потребителя, както и други функционални характеристики.
- Процесна иновация – въвеждане на нов или значително подобрен метод на производство или доставка. Това включва значителни промени в техниките, оборудването и/или софтуера, или всички до тук изброени.
- Маркетингова иновация – въвеждане на нов маркетингов метод, включващ значителни промени в дизайна или опаковката на продукта, позиционирането на продуктите, неговото промотициониране или ценообразуване.

➢ Организационна иновация – внедряване на нов организационен метод в бизнес практиката на организацията, на работното място или външните отношения.

От така представените типове иновации следва, че те могат да се отнасят до една съществена промяна или серия от малки промени, които заедно образуват една голяма промяна. Независимо от това, всички иновации водят до определена степен на новост както за организацията, така и за пазара или света. (OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2013)

От казаното до тук следва, че иновациите се стремят към решаване на проблеми в по-голяма степен, от колкото от създаването на нова технология или продукт. В много случаи става въпрос за промяна на начина, по който се правят нещата. (Таблица 1)

Таблица 1. Методи и инструменти за устойчив растеж на производителността в селското стопанство

Методи	**Видове инструменти**
Създаване, адаптиране и прилагане на нови технологии и практики	- Усъвършенствани технологии и практики от самите земеделски производители - Формализирано научно изследване и развитие - Комбинация от подобрения извършени от земеделските производители и формализирани научни изследвания и развитие
Ускоряване възприемането на съществуващите технологии и практики	- Преодоляване на икономическите ограничения за възприемане на технологии и практики - Разширяване на консултантските услуги(публични и частни) - Насърчаване на иновационния капацитет - Индивидуално обучение - Подходяща среда за иновации

От така представената информация в Таблица 1 се вижда, че развитието на селското стопанство изисква добри условия за адаптиране и реагиране. Тези качества придобиват важност, когато този сектор се сблъска със събития свързани с колебания в цените на международните пазари и изменението на климата. Други фактори, които могат да влияят върху неговото развитие са технологичният напредък, институционалните трансформации, както и ролята на държавата, частния сектор и гражданското общество. Световната банка силно подчертава факта, че „в този контекст пазарите, урбанизацията, глобализацията и променящата се среда не само засягат моделите на потребление, конкуренция и търговия, но и повече от всякога допринасят за развитието на селското стопанство и иновациите“. (World Bank, United States of America, 2012) От тук, иновациите се явяват основен инструмент в селското стопанство за справяне с гореспоменатите предизвикателства. Въпреки това, за да се насърчат иновациите в сектора, е необходимо правителствата на различните страни да инвестират в научноизследователска и развойна дейност, в разширяване и развитие. Освен това „иновациите изискват по-интерактивен, динамичен и гъвкав процес, в който ключовите играчи се справят с много и допълнителни условия и дейности, които надхвърлят традиционните научни изследвания“. (OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2013)

Тук с право може да се каже, че иновациите в селското стопанство са резултат от взаимодействието между различните заинтересовани страни в сектора: земеделски производители, преработватели, опаковчици, дистрибутори и потребители. Или с други думи, иновацията често произтича от колективни действия, координация и обмен на знания между различните заинтересовани страни от този процес. По този начин се проявят иновативни действия в подхода. (Наама, 2008)

Селскостопанското развитие по принцип се изразява в увеличаване на производителността, а прилагането на устойчиви технологии и производствени практики води и до по-устойчиво използване на природните ресурси. Точно тук иновациите са от съществено значение за увеличаване на селскостопанската производителност и са ключов елемент за засилване на както на конкурентоспособността, така и на икономическия растеж. Всичко това помага на земеделските производители да увеличат своите доходи, да произвеждат повече и по-качествена храна или суровина, без всичко това да окаже негативно

въздействие върху околната среда и адаптиране към изменението на климата.

По-важното, което трябва да се отбележи сега, е че през последните години концепцията за нововъведения в селското стопанство еволюира. Тя вече не се определя само като приемане на нови технологии. Според A. Sonnino и J. Ruanne (Sonnino & Ruane, 2013), това е повече от „успешна комбинация от технологии и практики, нови знания и умения, нови институции и форми на социална организация“. Движещите сили на иновациите в сектор земеделие, според авторите, могат да се представят по следния начин:

Таблица 2. Фактори за иновации в селското стопанство

Сектори	**Фактори, които стимулират иновациите**
<u>Пазар</u>	- *Промяна на модела на консумация на храна в резултат от развитието на средната класа в обществото* - *Международната търговия и промени в световното търсене* - *Промяна в информираността на потребителите по въпроси като устойчивост, безопасност на храните и др.* - *Цена на суровините и разходите за труд*
<u>Околна среда</u>	- *Промяна в климата* - *Природни бедствия* - *Наличие на природни ресурси*
<u>Политики и регулаторни рамки</u>	- *Правила, стандарти и норми* - *Данъци и такси* - *Стимулиране и субсидии* - *Увеличаване на знанията и развитие на технологиите*
<u>Наука и техологии</u>	- *Информация за пазарните възможности и цените* - *Наличие на нови земеделски практики* - *Нови технологии и инфраструктура за съхранение и консервиране*

Вижда се, че селскостопанските иновационни системи разчитат не само на научно-техническия прогрес, но и на институционалните и организационни иновации. Този процес изисква съвместни усилия и включване на секторите на научните изследвания, образованието и разширяването, както и участието на земеделски производители, държавната политика, регулаторни агенции, неправителствени организации, потребители и дистрибутори.

Въпреки, че иновациите са от ключово значение за икономическото развитие на този сектор от икономиката, наблюдават се и редица трудностите, най-вече недостатъчните държавни средства, които възпрепятстват неговото разширяване. Ето защо, от важно значение е да се обърне специално внимание на анализа на съотношението между разходите и ползите за да се установят ясните приоритети и да се избегне дублиране на усилията, който е често срещан проблем в селскостопанския сектор.

Тук трябва да се отбележи, че измерването на една иновация не е лесно, тъй като тя представлява сложен и непрекъснат процес. От друга страна, трябва да се установят и определени параметри за оценка на ефективността на политиките, които противоречат и на поставените цели. (Sonnino & Ruane, 2013)

ОИСР и Европейската служба за статистика (Евростат) са разработили класификация на селскостопанските иновации въз основа на наръчника на Фраскати (OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2015), в който селскостопанското производство и технологиите включват изследвания от областта на селското стопанство, горското стопанство, рибарството и производството на храни, които на свой ред съдържат изследвания върху химическите продукти, торовете, различните биоциди, биологичния контрол на вредителите, механизацията на селското стопанство, въздействието на земеделието и горското стопанство върху околната среда, както и изследвания върху производството на храни и технологичното развитие. Входящите показатели измерват инвестициите в иновации (например колко средства са изразходени за научноизследователска и развойна дейност, какъв е броят на участващите лица), докато изходящите показатели се фокусират върху това колко са изразходвани за научни публикации, за регистрираните патенти, за създадени бази данни и софтуер, както и броят на нововъведенията създадени и въведени в организациите. Въпреки всичко това, все още не се провеждат систематични измервания за въздействието на иновациите върху икономиката или въздействието на публичните политики, които благоприятстват иновациите.

Политиките в областта на селското стопанство и околната среда, както и програмите, регулиращи използването на почвата и водата, оказват влияние върху развитието на селскостопанските иновационни системи. Ясната правителствена иновационна политика включва инвестиции в публични институции за наука, развитие и подкрепа на частния сектор чрез политики за освобождаване от данъци и финансова подкрепа за публично-частни проекти, както и насърчаване развитието на информационните и комуникационни технологии, инфраструктурата за биологични науки и информационни системи, както и правата върху интелектуална собственост. Този вид политика също така стимулира създаването и развитието на мрежи и центрове за високи постижения и платформи, които мотивират съвместната работа по тези въпроси.

Осъществявайки всичко това, политиките за развитие на селското стопанство се стремят да посрещнат тези предизвикателства, пред които е изправен селскостопанският сектор. Научноизследователската и развойна дейност генерират технологии, а специалистите по разширяването и консултантските услуги работят в посока към по-бързото възприемане на тези технологии. Въпреки това, частният сектор трябва да генерира иновации и да насърчава тяхното възприемане, защото без синергия между публичния и частния сектор, подобряването на ефикасността и развитието на иновационните системи това ще стане изключително трудно. Не бива да се забравя, че развитието на иновациите в сектор земеделие е тясно свързано със сферата на науката и технологиите. С други думи, без знания - знания, създадени както на национално, така и на местно ниво - иновации никога не могат да възникнат.

Заключение (Изводи)

В заключение може да се каже, че инвестирането в сектор земеделие е един от най-ефективните начини за увеличаване на неговата производителност и повишаване на конкурентоспособността. Въпреки това, за да има положително въздействие върху селскостопанското производство и производителност, инвестициите трябва да водят и до формиране на капитал на ниво отделен земеделски производител. От тук, инвестициите, които се правят от самите земеделски производители играят важна роля, тъй като те представляват основата и двигателя за постигане на едно устойчиво развитие. Няма съмнение, че има остра нужда от повече публични ресурси, но има по-голяма необ-

ходимост и от нови инвестиционни стратегии, които да бъдат насочени пряко към земеделските производители.

ЛИТЕРАТУРА

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development, F. (2013). *Agricultural innovation systems.*

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development, F. (2015). Frascati Manual 2015: Guidelines.

Sonnino, A., & Ruane, J. (2013). *La innovación en agricultura como herramienta de la política de seguridad alimentaria.*

World Bank, United States of America. (2012). *Agricultural Innovations Systems: An Investment Sourcebook.*

Наама, К. (1998). Египетската култура и характерните черти на управлението. *Бизнес управление, 3*, 114.

Наама, К. (2008). *Инвестиции и фирмени иновации.* Велико Търново: Фабер.